

<https://doi.org/10.70728/a.series.tab.v08.i06.072>

UDK: 581.524.32

ORCID: 0009-0000-7001-3163

O‘ZBEKISTONDA TARQALGAN ROSA L. TURKUMIGA MANSUB AYRIM TURLARNING MORFOLOGIK BELGILARI VA DIAGNOSTIK MEZONLARI

Ismonova Gulmira Shuhratjon qizi

Andijon davlat universiteti, tayanch doktoranti

Naraliyeva Nasibaxon Mamanovna

Andijon davlat universiteti, biologiya fanlari doktori, professor

Ibroximova Gulbahor Abdulfattayevna

Andijon davlat universiteti, biologiya fanlari falsafa doktori, dotsent

Sharobiiddinov Dilshodbek Azamatjon o‘g‘li

Andijon davlat universiteti magistri

bio. gulmira@gmail.com

Annotatsiya. O‘zbekiston hududida tarqalgan *Rosa L.* turkumiga mansub turlarning morfologik-taksonomik xususiyatlari hamda ularni aniqlashda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan diagnostik belgilar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida turlarning vegetativ va generativ organlari, jumladan poya va novdalardagi tikanlarning shakli va joylashuvi, barglarning tuzilishi, tuklanish darajasi, barg chetidagi tishchalarning xususiyatlari, yonbargchalar, gullar, kosachabarglar, gultojbarglar, gipantiy va mevalarning morfologik belgilari batafsil tavsiflangan. Shuningdek, har bir turning unga yaqin sistematik guruhlardan farqlovchi diagnostik mezonlari hamda adabiyotlarda keltirilgan taksonomik izohlar yoritilgan. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston florasidagi *Rosa* turlarining taksonomiyasini aniqlashtirish, ularni ishonchli identifikatsiya qilish hamda kelgusidagi floristik, sistematik va filogenetik izlanishlar uchun muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *Rosa L.*, na‘matak, morfologiya, taksonomiya, diagnostik belgilar, identifikatsiya, flora, sistematika, O‘zbekiston, Rosaceae.

Annotatsiya. В данной статье проанализированы морфолого-таксономические особенности видов рода *Rosa L.*, распространённых на территории Узбекистана, а также диагностические признаки, имеющие важное значение для их идентификации. В ходе

исследования подробно описаны вегетативные и генеративные органы растений, включая форму и расположение шипов на побегах, строение листьев, степень их опушения, особенности зубчатости листовой пластинки, прилистников, цветков, чашелистиков, лепестков, гипантия и плодов. Кроме того, рассмотрены диагностические критерии, позволяющие отличить каждый вид от близкородственных таксонов, а также приведены таксономические комментарии на основе литературных источников. Полученные результаты имеют важное значение для уточнения систематики представителей рода *Rosa* во флоре Узбекистана, их достоверной идентификации и проведения дальнейших флористических, систематических и филогенетических исследований.

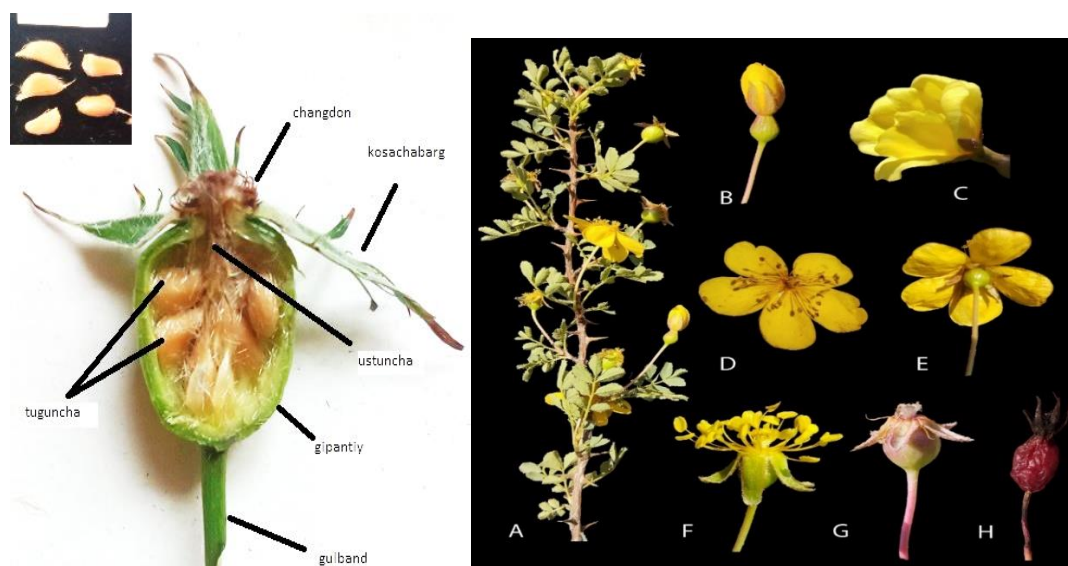
Ключевые слова: *Rosa* L., шиповник, морфология, таксономия, диагностические признаки, идентификация, флора, систематика, Узбекистан, Rosaceae.

Annotatsiya. This article presents an analysis of the morphological and taxonomic characteristics of *Rosa* L. species distributed in Uzbekistan and identifies the key diagnostic features essential for their classification and identification. The study provides a detailed description of both vegetative and reproductive organs, including the shape and arrangement of stem prickles, leaf morphology, pubescence, leaf margin serration, stipules, flowers, sepals, petals, hypanthium, and fruits. In addition, diagnostic criteria distinguishing each species from closely related taxa and taxonomic remarks based on published literature are discussed. The results contribute to improving the taxonomy of *Rosa* species in the flora of Uzbekistan, ensuring reliable species identification, and providing a scientific basis for future floristic, systematic, and phylogenetic studies.

Keywords: *Rosa* L., rosehip, morphology, taxonomy, diagnostic characters, identification, flora, systematics, Uzbekistan, Rosaceae.

KIRISH. *Rosa* turlarining sistematik belgilari qolgan turkumlarga qaraganda birmuncha qiyinroq hisoblanadi. Chunki turkumning eng asosiy sistematik farqlaridan biri bu uning mevasining ichki tuzilishidir. Gulining ranglari, gulqo‘rg‘on bo‘laklari (sariq, oq, qizil, och qizil). Mevasining ser et va sersuvligi hamda mevaning shakli va rangi turlicha. Kosacha barglarining tuzilishi, barglar chetidagi tishchalarining joylashishi ularning tuzilishi, tuklanish xolati, barglarning old va orqa tomonidagi tomirlanish xolati. Poyadagi tikanlarning shakli xajmi hamda ularning poyada joylashish xolati. Barglarining tuzilishi xajmi tomirlanish formasi, yosh novdalarning tuzilishi, ulardagi tikanlarning joylashishi, guloldibargchalarining bor yoki yo‘qligi turkum uchun asosiy sistematik belgilardan hisoblanadi (1-rasimga qarang).

Mazkur belgilar turkum turlarning aniqlashda muxim ahamiyat kasb etadi. Turda mazkur belgilar odatda tur uchun bo‘lib, ayrim holatlarda ekologik muxit ta’sirida o‘zgarib turadi [1]. Quyida *Rosa* turkum turlarining morfologik belgilari va eslatmalar keltirilgan. Eslatmalarda mazkur turning eng yaqin turlari va sistematik o‘rni keltirilgan.

1-rasm. Rosa turlarida eng muhim sistematik belgilar bo‘lgan uning mevasi (*Rosa* sp. Ismonova, 2025)

A. Murakkab barglari va gullovchi shoxlarini ko‘rsatgan holda o‘simlikning umumiyko‘rinishi, **B.** G‘uncha, **C.** Guldastaning yon tomondan ko‘rinishi, **D.** Old tomondan ko‘rinish – beshta sariq gulbarg va ko‘plab changchilaribilan, **E.** Orqa tomondan ko‘rinish – kosachabarglari ko‘rinib turibdi, **F.** Changchilari va gultojbarglari saqlanib qolgan gullashdan keyingi bosqich, **G.** Gulbarg va changchalar to‘kilgandan keyingi meva shakllanishi, **H.** Yetilgan meva – saqlanib qolgan kosachabarglar bilan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. *Rosa canina* L., Sp. Pl. 1: 491 (1753). Morfologiyasi. Bo‘yining balandligi 3 metrga yetadigan buta. Poyalari bir nechta, yo‘g‘on, to‘g‘ri. Eski poyalari qo‘ng‘ir-qizg‘ish, yosh novdalari yashil yoki ko‘kimsir yashil. Qari novdalaridagi tikonlari o‘tkir, to‘g‘ri qattiq 5-10 mm uzunlikda. Asosi uchburchakli, ba‘zan egilgan. Yosh novdalardagi tikonlari mayda va nimjon. Barg bo‘laklari yashil, ba‘zan pastki qismi kumushrang. Barg yaproklari soni 3-5-7ta yaproqdan iborat, uzunligi 15-30 mm eni 7-25 mm tuxumsimon, teskari tuxumsimon yoki yumaloq ba‘zan elipsimon xar ikki tomoni tuksiz ba‘zan yuqori qismi qisman tukli. Pastki qismi momiq ipaksimon tukli, cheti o‘tkir oddiy arrasimon shakldagi ikki qator tishchalari bor. Poyadagi barglari tuksiz ba‘zan momiq tukli. Gulkurg‘on bo‘laklari oq yoki qizil mayda diametri 4-6 mm Gipantiy qizil seret, tuxumsimon yoki yumaloq shaklda uzunligi 2-3 mm yorqin rangda. May iyun oylarida gullaydi, sentabr oylarida mevasi pishib yetiladi.

Eslatmalar. Flora Uzbekistana (1955) keltirilgan ma‘lumotlarga ko‘ra eng yaqin turi *Rosa alba* L. bo‘lib, gulqo‘rg‘on bo‘laklari maxroviyligi, gulbandining uzunligi (3 mm kotta vs 3 mm gacha), ta‘biy tarqalishi bilan farqlanishi keltirilgan. Lekin bu ikki tur kosachabargining yuqori qismi bulaklarga bulinganligi, gulqo‘rg‘oni bo‘laklarining rangi bilan yaqinligini namoyon etadi [2]. A.I. Vvedenskiy (1976) ma‘lumotlarda esa *Rosa iberica* Stev. turi keltirilgan turlar bir-biridan barglaridagi tuklanish va tomirlanish xolati, barg oldi barglarining tuzilishi hamda chetlarida tishlarining tuzilishi bo‘yicha farqlanish keltirilgan. Bir biriga o‘xshash belgilari esa

barg bo‘laklaridagi oddiy va ikki qator tishchasini, tuklarini darajasi bilan o‘zaro o‘xshashdir [1]. *R. canina* turining insonlar hayotidagi ahamiyati yuqori bo‘lib, bugungi kunda navlari xam ko‘p.

Rosa ecae Aitch., J. Linn. Soc., Bot. 18: 54 (1880).

Morfologiyasi. Balandligi 1 m gacha bo‘lgan past buta, burmali kurtaklar va kulrang po‘stloqli, tikanlar bir xil (yonbargchalar va tuklar yo‘q), binafsha yoki oq rangli, to‘g‘ri, ko‘pincha yuqoriga egilgan, uzun va ingichka, yassilangan, kuchli kengaygan tushuvchi asosga ega, ko‘pincha juda zich joylashgan va tegib turadi. Barg bandi va barg o‘qi ko‘pincha mayda bezli. Yonbargcha ingichka, qirrasi bo‘ylab nozik bezli, qo‘shimchalari ajralib turadigan. Barglar 5-9 (11) ta juda kichik, uzunligi 5-7 mm, yaltiroq-yashil, cho‘zinchoq yoki yumaloq, oddiy tishli yoki biroz ikki tishli, har tomondan to‘mtoq tishli, yuqorisi tuksiz, pastda tuksiz yoki tukli, mayda sarg‘ish bezli nuqta. Gullari yakka, kichik, odatda taxminan 1,5 kamdan-kam hollarda diametri 2,5 sm gacha. Gulband juda kichik gipantiydan sal uzunroq yoki aniqroq uzun, ingichka, silliq. Kosachabarg uzunligi 4-5 mm, oddiy, nayzasimon, ichi zich, tashqi ko‘p qismi biroz tukli, qolgan, yoyilgan yoki pastga egilgan. Gultojbarg sariq, kosachabargdan uzunroq. Mevalar deyarli sharsimon, juda kichik, uzunligi 6-8 mm, qora-binafsha rang, ingichka poyada.

Eslatmalar. A.I. Vvedenskiy (1976) tomonidan mazkur turga eng yaqin tur *Rosa kokanica* ekanligi, undan kichikligi bo‘yi, egri-bugri poyalari bo‘lishi, guli mayda ekanligi bilan farq qilishi keltirilgan [1].

Rosa fedtschenkoana Regel, Trudy Imp. S.-Peterburgsk. Bot. Sada 5(2): 314 (1878).

Morfologiyasi. Bo‘yi 2-3 metr keladigan, bir nechta to‘g‘ri shoxlarga ega buta. Eski novdalari qizg‘ish qora, plyonkasimon qobiqqa ega, yosh novdalari yashil, yorqin yashil. Gullari 1-3 tagacha 1-1.5 enli, 10-30 sm uzunlikda. Guloldi barglari terisimon, tuxumsimon, teskari tuxumsimon, xar ikki tomoni tuksiz, ba‘zan tashqi tomoni siyrak qattiq tukli uzoq vakt saqlanib turadi. Kosacha bargi 22-25-30-mm uzunlikda uchburchak shaklda asosi kengaygan tukli. Gulqo‘rg‘oni oq ba‘zan och qizil diametri 5-8-9 sm. Gipantiyi to‘q qizil, etli tuxumsimon uzunligi 2-3 sm tashqi tomonodan qattiq temirsimon tuklar bilan qoplanga, ba‘zan tuksiz xolatda xam bo‘ladi. Iyun –avgust oylarida gullaydi, iyul-sentar oylarida mevasi pishadi.

Eslatmalar. Adabiyotlarda keltirilgan ma‘lumotlarga ko‘ra, turning gibridlari juda ko‘p. Turning ilk nashrida ayni tur xamda aniq gerbariy namunasi ko‘rsatilmaganligi bois tipifikaisiya ishlari amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur tur 1878-yilda A.Regel tomonidan fanga kiritilgan, tur fanga kiritilgan manbasida turning qardoshi ko‘rsatilmagan, lekin bir necha ost turlari keltirib o‘tilgan.

Rosa hissarica Slobodov, Trudy Tadzhikistansk. Bazy 2: 197 (1936).

Morfologiyasi. Balandligi 25-35 sm gacha bo‘lgan past, yuqori tarvaqaylab ketgan buta, zaif mumsimon qoplama bilan qoplangan, yillik novdalar ustida to‘q binafsha po‘stloqli. Tikanlar ko‘p, biroz egilgan, och sarg‘ish, poydevori poya bo‘ylab cho‘zilgan, gulli kurtaklar ustida ko‘pincha butunlay tekis, ba‘zan yuqoriga qarab, o‘qda joylashgan, kalta tikanlar bilan ta‘minlangan, tukli. Barglar ingichka, uzunligining yarmi bo‘ylab barg o‘qi bilan birlashtirilgan,

pastda o‘sgan, chekkasi bo‘ylab bezli, tor qo‘shimchalar bilan tugaydi. 7 yoki 9 dona strelkasimon yoki deyarli yumaloq qo‘sh tishsimon barglari bo‘lgan, ikki tomoni o‘simtasimon, bezsimon, tepasi to‘g‘risimon tukli barglar. Barg tishlari tepada egilgan, eng yuqori tish darajasi qo‘shimchali bilan yoki ulardan qisqaroq. Bargoldibarg biroz kengaygan, tashqi tomoni qizg‘ish va tukli, ichkarida alohida ipaksimon, chiqadigan tuklar, cheti bo‘ylab bezli. Gulkosachabarg uzunligi 18 mm gacha, bezli-tabiiy. Gultojbarg kichik, diametri 22 mm gacha, bitta, to‘q qizil yoki pushti, kosachabargga teng yoki ulardan biroz qisqaroq, tashqi tomondan tukli, tagida bezli. Mevasi uzunligi 15 mm gacha, dumaloq cho‘zinchoq, tepasida toraygan, qizil, odatda bezli, bezlar asosan mevaning tepasida joylashgan.

Eslatmalar. Tur *R. webbiana* ga yaqin bo‘lib, kichik bo‘yi, egilgan tikanli va tukli bo‘lishi protologda keltirilgan [3]. Keyinchalik A.I. Vvedenskiy (1976) mazkur turga eng yaqin tur *Rosa lehmanniana* ekanligi va barglarining har ikki tomonda va faqat pastki qismida bezlar aralashmasi bilan o‘sishi, katta tikanlari, gullari bitta, kamdan-kam hollarda juft bo‘lishi bilan farqlanishini qayd etgan.

Rosa kokanica (Regel) Regel ex Juz., Fl. URSS 10: 476 (1941).

Morfologiyasi. Poyasi tik 1.5-2 metr keladigan buta. Eski poyalari binafsha rangli, yosh novdalari qizg‘imtir-qizg‘ish, tikanlari to‘g‘ri o‘tkir 7-8 mm uzunlikda asosi uchburchak, yostiqlimon yosh novdalaridagi tikonlari bir xil ko‘rinishda. Barglari 7-9 yaproqdan iborat ellipssimon yoki teskari tuxumsimon uzunligi 8-17-20 mm, eni 6-13-15 mm atrofida barglarning xar ikki tomoni qattiq tukli, barglarning yuqori qismi kalta mayda tuklar bilan qoplangan bo‘lsa pastki qismi yumshoq tukli barglarining chetida 7-12 tadan o‘tkir 2 qator tishchalari bor. Poyadagi barglari tukli, tuklar qattiq va ilmoqli. Bargoldi barglari ingichka 8-15 mm uzunlikda asosi kengaygan, tashqi tomoni qattiq tukli. Gullari 1-2 tadan diametri 1-1,25 sm uzunligida, gulbandi uzun uzunligi 4 sm gacha. Kosachabargi 9-15 mm uzunlikda yuqori qismi ba‘zan kengaygan, har ikki tomoni tukli, tashqi tomon tuklari qattiq egilmagan. Gulqo‘rg‘on bo‘laklari sariq uzunligi 3-4-5-sm. Gipantiy qizg‘ish, qo‘ng‘ir deyarli qora sharsimon 10-12-15 mm diametrli, tuksiz, etsiz. May, iyun oylarida gullaydi, iyul-oktabrda mevasi yetiladi.

Eslatmalar. *R. marocandica*, *R. plotyachantha* turlari bilan gibril xolatdagi namunalari aniqlangan. Flora Uzbekistana (1955) keltirilgan ma‘lumotlarda sistematik jixatdan eng yaqin tur *Rosa foetida*. Turlar bir biridan kosachabarglarining tuzilishi (butun VS bo‘lingan *R. foetida*) barglarda tuklarning xamda barg tishchalari tuzilishi bilan farq keltirilgan. O‘zaro yaqinligi esa bo‘yining balandligi, poyadagi tikanlarning tuzilishi gulqo‘rg‘on xamda mevasining yirikligi bilan juda o‘xshash [2].

Rosa korschinskiana Boulenger, Bull. Jard. Bot. État Bruxelles 13: 170 (1935).

Morfologiyasi. Tikanlar tekis yoki bir oz egilgan, ba‘zan yuqoriga yo‘naltirilgan, asosan juft yoki uchlik (?) bo‘lib joylashgan, kuchli va asta-sekin asosga qarab kengaygan, uzunligi teng yoki eng katta barglardan biroz uzunroq, shoxchalar ustida kesishgan, asosan ko‘p sonli tikanli. 1,5-7,8 sm uzunlikdagi kichik bargli, barglar soni 4 yoki 7, o‘simtasimon yoki barg bandisimon, deyarli

yumaloq, tuxumsimon yoki cho‘qqisimon, cho‘qqisi yumaloq yoki to‘mtoq, uzunligi 5-13 mm, ikki tomoni o‘simtasimon va bezsimon, ba‘zan mayda, ba‘zan juda katta va juda ko‘p bezli, tishlari asosan birmuncha murakkab-bezli. Gullari yakka yoki uch bo‘lib, ularning tagida joylashgan barglardan uzunroq yoki biroz qisqaroq; guloldibarg yaxshi rivojlangan, chetlari bo‘ylab bezsimon. 28 mm uzunlikdagi gulbandli, bezli, shuningdek, sharsimon gipantiyli. 8-11 mm uzunlikdagi kosachabarg, gultojbarglaridan qisqaroq, ular kurtakdan oshib ketmaydi, asosda toraymagan, uchi yoki biroz kengaygan, yon qo‘shimchalari bo‘lmagan, orqa tomonida to‘siq bezlari bilan qoplangan, ichki diametri 3-4 sm. Changchilar 60-70 ta, disk qisqargan, ustuncha tukli, ustuncha yassilangan yoki yumaloq tumshuqchani hosil qiladi.

Eslatmalar. Adabiyotlarda bu turning *R. odudiana* Meffert, bu turning sinonimlarida savol belgisi bilan joylashtirilgan, bitta namunadan tasvirlangan va hali ham biroz sirli shakli, turidan mohiyatan faqat ingichka barglari va uzunroq gullari bilan farq qiladi [4].

Morfologiyasi. Taxminan 75 sm balandlikdagi buta, tuksiz kulrang shoxli, tikanlar bir xil, deyarli tekis, ingichka, uzunligi 4-9 mm, tagida birdan kengaygan, qisman juft-juft joylashgan, och somon-sariq, eng kattalari bir xil uzunlikda yoki eng katta barglardan biroz uzunroq. Yonbargcha qisqa nayzasimon, qirradi bo‘ylab mayda bezli. Kosacha qisqa bezli, barglar 5 (ko‘p qismlari bo‘yicha) yoki 7, eng kattasi 10-12 mm uzunlikdagi, yumaloq yoki tuxumsimon, tepasida tuksiz, pastda qisqa tukli, yassi, ularning ba‘zilarida bir nechta bezlar pastda yoki to‘g‘rirog‘i butun pastki yuzasida og‘ir bezli, 10 yoki 11 tishli (eng katta barglarda), ularning aksariyati ko‘pincha murakkab-bezli (2-7 bez) yoki ular faqat tepasi bezli. Gullari yakka, 2 yoki 3, diametri taxminan 3 sm. Gultojbarg 0,4-1 (2) sm uzunlikdagi, biroz tukli, silliq (kamdan-kam bezli), shuningdek, sharsimon gipantiy. Gulkosachabarg 7-15 mm uzunlikdagi, chiziqsimon nayzasimon, cho‘zilgan uchli va cho‘qqisida biroz kengaygan, qisqa tukli, silliq (yoki ba‘zan orqa tomonida bezli), keyinchalik orqaga egilgan. Gultojbarg pushti. Meva sharsimon, silliq.

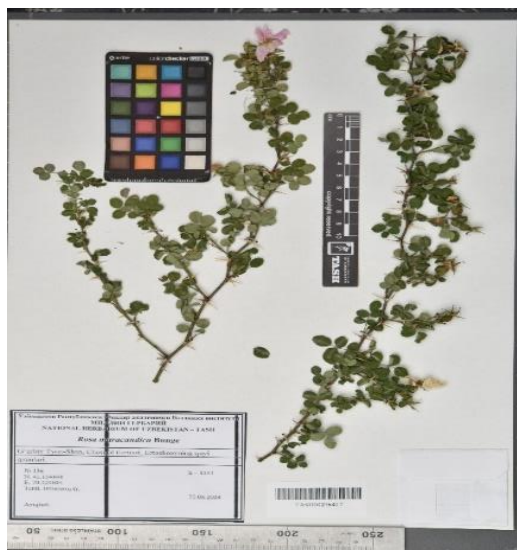
Eslatmalar. Tur 1937-yil S. Nevskiy tomonidan fanga kiritilgan bo‘lib, *Rosa lehmanniana*, *Rosa beggeriana*, *R. hissariaca*, *R. maracandica* kabi turlardan aniq farqli jihatlari keltirilib o‘tilgan [5].

Rosa maracandica Bunge, Beitr. Fl. Russl.: 119 (1852).

Morfologiyasi. Buralgan yoki tekis, kulrang, tuksiz shoxlari bo‘lgan yoyilgan buta. Tikanlar ko‘p, tarqoq, bir xil, gullar shoxlarida juftlashgan, kuchli, tekis, biroz yuqoriga yo‘naltirilgan, tagida biroz yassilangan, barglardan sezilarli darajada uzun, sap-sariq. Barg bandi tikansiz, tuksiz yoki tukli, odatda bezli. Yonbargcha chiziqsimon, kalta, uchli, qo‘shimchalari biroz ajralib turadigan, qirradi bo‘ylab bezli. Barglar 5-7, mayda, yumaloq, terisimon, yaltiroq, tubida toraygan, tepada kesilgan yoki yumaloq, deyarli ikki barobar bezli tishli, ko‘pincha pastda mayda bezli. Gullari yakka yoki 2 ta kalta poyada uzunligi 5-6 mm, odatda tuksiz, kamroq tez-tez biroz tukli, ba‘zan bezli. O‘simlik barglari qisqargan. Gipantiy tuxumsimon, tuksiz yoki bezli-tikanli. Kosachabarg tor-lansetsimon, cho‘qqisida qo‘shimchasi bo‘lgan, butun, deyarli tuksizyoki tukli? chekka bo‘ylab bezli, mevalari yuqoriga yo‘naltirilgan

Eslatmalar. S.V. Yuzepchuk (1941) tomonidan quyidagilar alohida qayd etilgan. Bu turning tavsifi Boissier Fl. Or. II, 671 Bunge tomonidan berilgan tavsifga to‘g‘ri kelmaydi va aniq boshqa turga tegishli (ehtimol *R. kokanica* yoki *R. Ecae*) emasligi keltirilgan [4].

Morfologiyasi. Odatda 15-30 sm balandlikdagi, juda qisqa gullaydigan shoxlari bo‘lgan kichik buta. Barglari juda kichik, uzunligi mm, bargchalar 5-9 ta, bir-biridan ajralib turadigan yoki ko‘proq bir-biriga yaqin joylashgan, o‘simtasimon yoki bargi ustida, yumaloq, tuxumsimon yoki cho‘qqisimon, ba‘zan cho‘qqisi kesilgan, uzunligi 3-15 mm, har ikki tomonida yoki faqat pastda tuksiz yoki tuksiz. Tishlari oddiy, ba‘zan ba‘zilari 2-3 ta. Barg bandi tuksiz yoki tukli, ba‘zan biroz bezli, mayda to‘g‘ri barg o‘qli. Yonbargcha tor, uchburchak yoki uchburchaksimon bir-biridan ajralib turadigan qo‘shimchali, asosan chetlari bo‘ylab bezli. Gullari odatda yakka, gulband 1-17 mm uzunlikdagi, tuksiz, silliq yoki bezli. Kosachabarg deyarli har doim gultojbarglardan qisqaroq, kurtakda ulardan oshmaydigan yoki faqat biroz oshib ketgan, butun, asosdan toraygan, uchi ko‘pincha kengaygan, cho‘qqisi shpatelsimon yoki bargsimon, orqa tomonida bezsimon yoki bezsimon-to‘plamli, kamdan-kam silliq, doimiy. Gultojbarg diametri 20-35 mm, gultojbarglari pushti yoki oq, biroz tishli. Ustuncha tukli, tumshuqcha boshi yassilangan, koshchali, konussimon shaklida. Mevalari sharsimon yoki tuxumsimon, silliq yoki odatda siyrak bezsimon o‘rindiqli, uzunligi 10-12 mm, gultojbarglari yoyilgan yoki ko‘tarilgan kosachabarglar bilan qoplangan.

A

B

2.-rasm. *Rosa maracandica* Bunge, Beitr.

A) Umumiy ko‘rinishi B) gerbariy namunasi

Eslatmalar. Mazkur tur *Rosa* turlari ichida polimorf turlardan biri bo‘lib, 1935-yil Farg‘ona vodiysi Arslonbob qismidan fanga kiritilgan [9; 475-476-b]. Turga eng yaqin tur *R. webbiana* bo‘lib, undan tikanlar eng katta barglarning uzunligiga teng yoki qisqaroq, ba‘zan uzunroq, tekis. Barglar yuqorida va pastda tuksiz, ba‘zan faqat pastda, kamdan-kam hollarda

yuqorida va pastda o‘sishi, tishlari bo‘ylab qoramtir o‘simtali bezlar mavjudligi bilan farqlanadi [1].

XULOSA. O‘zbekiston hududida tarqalgan *Rosa L.* turlarini aniqlashda meva, gipantiy, kosachabarg, barg tuklanishi, barg chetidagi tishchalar va poya tikanlari eng muhim sistematik belgilar hisoblanadi. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari turkumning diagnostik tavsiflarini aniqlashtirishga xizmat qiladi hamda kelgusida molekulyar-taksonomik va filogenetik izlanishlar uchun muhim ilmiy asos yaratadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI.

- 1.Введенский А.И. *Rosa L.* - Шиповник // Определитель растений Средней Азии. Ташкент: Фан, 1976. Т. 5. С. 205-222.
- 2.Введенский А.И., Пазий В.К. *Rosa L.* - Шиповник // Флора Узбекистана. Ташкент: Фан, 1955. Т. 3. С. 343-355.
- 3.Слободов А.А. Новая Роза Гиссарского хребта // Trudy Tadzhikistansk. Bazy 2: 197 (1936).
4. Юзепчук С.В. Род *Rosa L.* / Флора СССР. 1941. т. 10, с. 475-476.
- 5.Невский С.А. Материалы к флоре Кугитанга и его предгорий. Отдельный оттиск из сборника `Флора и систематика высших растений`. Вып.4. (Серия: `Труды Ботанического ин-та АН СССР`). Отв. ред. Б.К. Шишкин М.-Л. Изд-во АН СССР 1937г. С.199-346с.
- 6.Слободов А.А. Новая роза Гиссарского хребта // Труды Таджикистанской базы АН СССР. – 1936. – Т. 2. – С. 197.
- 7.Хржановский В.Г. Род *Rosa L.* // Флора СССР. – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1958. – Т. 10. – С. 353–401.